

TOERTOCHT DRENTS PLATEAU (ca 171 km)

Deze route is uitgezet in het zandlandschap van Noord-Nederland. De route loopt grotendeels door het centrale zandgebied van Drenthe.

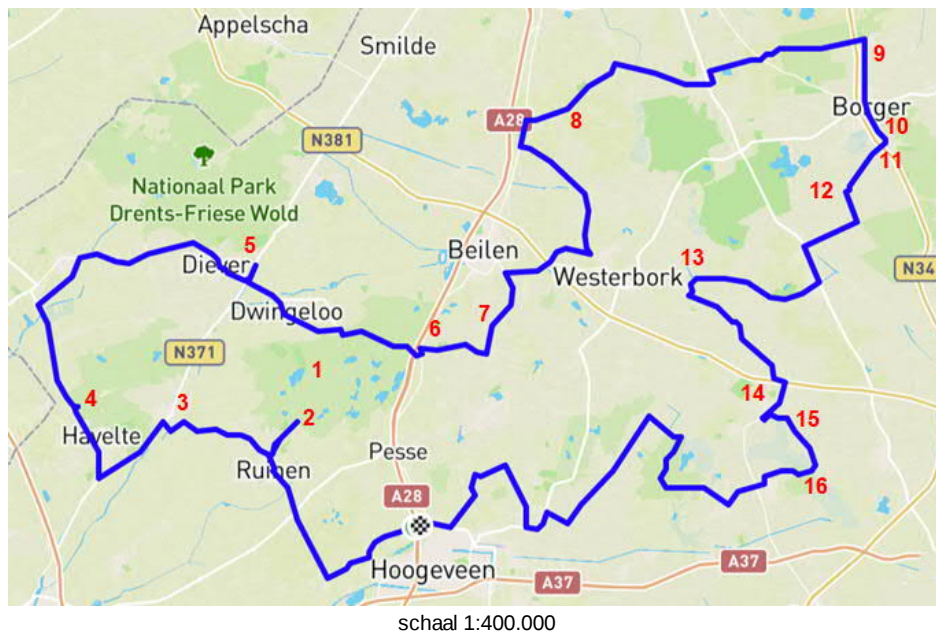
Het noordelijk zandgebied (het centrale zandgebied van Drenthe met uitlopers in Friesland en Groningen) is een vrij laag, glooiend gebied met op enkele plekken heuvels. In de voorlaatste ijstijd (Saalien) kwam het Scandinavische landijs tot aan de lijn Haarlem - Utrecht - Nijmegen. Onder deze gletsjers werd een grondmorene afgezet, de zogenaamde keileem. Keileem is een laag vernalen gletsjerpuin, een mengelmoe van keien, grind, zand en leem. Het zandlandschap beslaat een groot deel van ons land.

In de laatste ijstijd (Weichselien) lag in Nederland geen landijs, maar heerste er een subarctisch klimaat. De bodem was permanent bevroren (permafrost) en er was niet of nauwelijks plantengroei aanwezig. Door ijzige zandstormen werden lagen dekzand afgezet.

In gebieden waar keileem aan het oppervlak ligt, is de afwatering vaak beperkt waardoor hoogveenmoerassen voorkomen.

De toertocht begint en eindigt bij afrit/oprit 27 (Fluitenberg) van de A28 bij Hoogeveen.

Op het routekaartje zijn 16 rode cijfers aangebracht die corresponderen met onderstaande stukjes tekst over en afbeeldingen van landschappelijke bezienswaardigheden en wetenswaardigheden.

Bezienswaardigheden en wetenswaardigheden

1 Drents Plateau en Dwingelderveld	9 De Hondsrug
2 De schaapskooi van Ruinen	10 De dorpskerk van Borger
3 De Drentse Hoofdvaart bij Uffelte	11 Eeser Voorste Diep
4 Hunebedden	12 Zwaaiikom in Eeser Groen
5 Kalkovens bij Dieverbrug	13 Museumdorp Orvelte
6 Dobben	14 Aalden: Molen Jantina Helling
7 De Noorderes van Wijster	15 Saksische boerderijen in Oud-Aalden
8 Kamp Westerbork	16 Oosterhesselen: Havezate De Klencke

In dit pdf-routebestand zijn uitsluitend de vier vetgedrukte landschap-specifieke bezienswaardigheden en wetenswaardigheden opgenomen. Voor de overige bezienswaardigheden en wetenswaardigheden zal het boek **'HET NEDERLANDSE LANDSCHAP VANAF DE MOTOR OF VANUIT DE AUTO'** moeten worden geraadpleegd.

1 DRENTS PLATEAU EN DWINGELDERVELD

NATIONAAL PARK DWINGELDERVELD

Het Drents Plateau ligt grofweg tussen de steden Coevorden, Groningen, Steenwijk en Emmen.

Er zijn weinig grote hoogteverschillen, het plateau ligt grotendeels tussen de 10 en 20 m +NAP.

Het plateau is opgebouwd uit keileem, dat is afgezet in de voorlaatste ijstijd (het Saalien). Keileem wordt als grondmorene onder het landijs gevormd en bestaat uit een mengsel van keien, grind, zand en leem.

In de laatste ijstijd (het Weichselien) kreeg ons land geen nieuwe ijsbedekking, maar was er wel een subarctisch klimaat waardoor er niet of nauwelijks plantengroei voorkwam. IJzige zandstormen bedekten het keileemplateau met een laag dekzand.

Doordat keileem moeilijk water doorlaat, ontstonden na de voorlaatste ijstijd op veel plaatsen moerassen en lokaal vormde zich hoogveen.

Het Nationaal Park Dwingelderveld maakt deel uit van het Drents Plateau. De kwalificatie nationaal park betekent dat de staat de nationale betekenis van het gebied erkent en de bescherming waarborgt. Het gebied vormt het grootste vochtige heidegebied van West-Europa.

De heide zou zonder beheer overwoekerd raken door bomen en struiken en vervolgens volledig in een bos veranderen. Voor het heidebeheer worden er naast twee schaapskudden ook grote grazers ingezet, met name koeien en Schotse hooglanders.

Een van de charmes van de Dwingeloze Heide is het grote aantal vennen: ruim 40. Het zijn veelal pingo-ruïnes, die zijn ontstaan als overblijfselen van ijslenzen uit de ijstijd.

Een pingo is een bolvormige heuvel met een kern van zuiver ijs die zich in een gebied met permafrost (permanent bevroren ondergrond) ontwikkelt wanneer grondwater onder druk langs een scheur van onderen de permafrost binnendringt en daar bevriest. Het bevroren grondwater vormt een ijslens die de grond erboven omhoog duwt waardoor er een heuvel ontstaat. Deze heuvel zal langzaam groter worden, omdat er steeds weer nieuw grondwater van onderen wordt aangevoerd en de ijslens aangroeit.

Bij een warmer klimaat zal de permafrost op den duur verdwijnen. De grond zal van de ijskern afglijden en na het smelten van de ijskern blijft er een gat in de grond achter dat zich vult met water. Zo ontstaat er een meertje met daar omheen een ringvormige wal van afgegleden materiaal. Later zal de wal meestal verdwijnen omdat het zand wegspoelt of wegwaait en dan blijft alleen het meertje over. Zo'n meertje noemen we een pingoruïne.

4 HUNEBEDDEN

In Drenthe vind je binnen een straal van 30 km de restanten van 53 prehistorische hunebedden. Het zijn grafkelders, bestaande uit soms meer dan 20 ton wegende rotsblokken. Deze oudste monumenten van Nederland zijn 5.000 jaar geleden gebouwd door het trechterbekervolk. In die tijd leefden in Drenthe de eerste boeren. De stenen die men gebruikte, waren zwerfkeien die door gletsjers in de ijstijd waren meegevoerd.

De hunebedden liggen soms verscholen op moeilijk bereikbare plekken, dit geeft ze een mysterieuze uitstraling. Elk hunebed is weer anders en heeft een unieke bouw. Ze lijken tijdloos en je staat oog in oog met de prehistorie.

HUNEBED (D53) OP DE HAVELTERBERG

Het bouwwerk bestaat uit draagstenen (recht-opstaande grote stenen) waarop platte dekstenen rusten. De draagstenen staan grotendeels op evenwijdige lijnen. De beide korte zijden worden afgesloten door sluitstenen. De ruimtes tussen de grote stenen werden opgevuld door kleinere stenen, de stopstenen. Veel kleine stopstenen zijn in de loop van de tijd verdwenen.

De ingang is vaak in het midden van de lange zijde te vinden en bevat soms poortstenen, die samen met poortdekstenen een overdekte doorgang vormen naar de eigenlijke grafkamer.

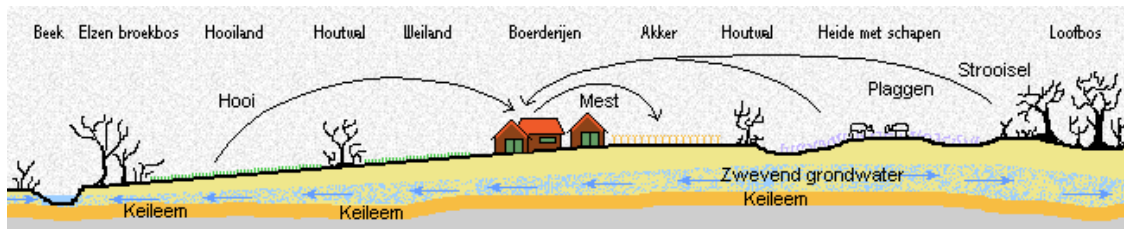
Het geheel werd afgedekt door een dekheuvel van aarde en/of plaggen, deze heuvel is in veel gevallen verdwenen.

Ook komen er rond het hunebed geplaatste kransstenen voor.

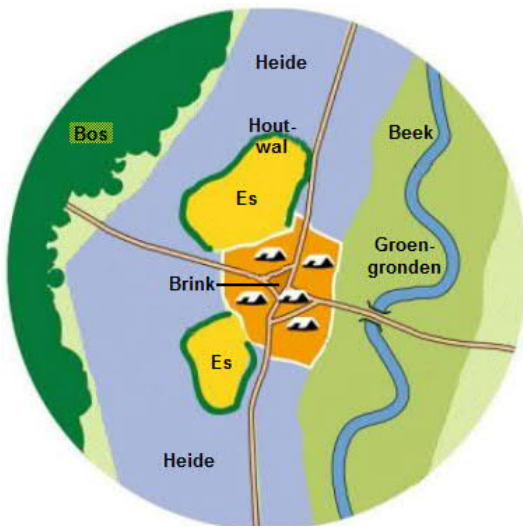
13 MUSEUMDORP ORVELTE

Orvelte is een brinkdorp of meer algemeen een esdorp. Esdorpen hebben een aantal overeenkomsten.

- Centraal in het dorp ligt de brink, een open ruimte waaromheen de boerderijen zijn gegroepeerd, meestal beplant met eiken om te gebruiken als bouw materiaal. Oorspronkelijk lag de brink aan de rand van het dorp en daar werden de koeien en schapen 's avonds en 's ochtends verzameld. Overdag werden de koeien gemeenschappelijk geweid op de lager gelegen weilanden en de schapen door de dorpsherder gehoed op het hoger gelegen veld (de heide). Door de groei van de dorpen kwam de brink later vaak in het centrum van het dorp te liggen. Op de brink vonden ook wel markten plaats, waardoor de brink een centrale functie kreeg.
- Rondom het dorp liggen met houtwallen omgeven akkerbouwcomplexen, die in het noordelijk zandgebied bekend staan als essen. Essen zijn door plaggenbemesting opgehoogde akkers.
- De madelanden (groengronden) liggen in de beekdal. De weilanden werden gemeenschappelijk beweide door koeien. De nattere hooilanden werden eens per jaar gemaaid.
- Op het (heide)veld werden de schapen van het dorp gehoed door de dorpsherder.

ESDORPENLANDSCHAP

STRUCTUUR VAN EEN ESDORP

Esdorpen waren van oorsprong helemaal gericht op de landbouw. Eeuwenlang bedreef men landbouw met behulp van plaggenbemesting. Plaggenbemesting wordt ook wel potstalcultuur genoemd. Op de heide gestoken plaggen werden gebruikt als ondergrond voor het vee in potstallen (een potstal is een stal waarin de mest wordt opgepot) en schaapskooien. De plaggen werden als strooisel in de stal gelegd en zo met dierlijke uitwerpselen tot compost vermengd die tenslotte jaarlijks naar de akker op de es werd gebracht ter bemesting.

Tegenwoordig wordt de potstalcultuur niet meer toegepast. Door de uitvinding van de kunstmest is het mogelijk de arme zandgronden volledig voor de agrarische productie te gebruiken. Het vee wordt bijgevoerd met krachtvoer.

Door deze ontwikkelingen produceert de intensieve veeteelt op de zandgronden teveel meststoffen die in het milieu terechtkomen. Het gevolg is een achteruitgang van de biodiversiteit van armere gronden.

15 OUD-AALDEN

Het hallenhuis is het belangrijkste en oudste type boerderij dat in de provincie Drenthe voorkomt. Dit boerderijtype wordt vanwege de geografische spreiding Saksische boerderij genoemd.

SAKSISCHE BOERDERIJ IN OUD-AALDEN

In het voorste gedeelte van een hallenhuisboerderij bevindt zich doorgaans het woongedeelte, daarachter is dan de deel (werkruijme) met de stallen.

Aanvankelijk waren woon- en werkruijme niet van elkaar gescheiden. In later tijd werden woon- en werkgedeelte gescheiden door een tussen- of brandmuur.

Boven de deel was de hooiopslag. Het hooi kon van boven de deel makkelijk in de stallen aan weerszijden van de deel worden gelegd.

De boerderijen waren ooit allemaal met stro of riet gedekt en hadden lemen vakwerkwanden. Opkomst van de dakpan en verstening van de muren is een ontwikkeling van de laatste paar eeuwen.